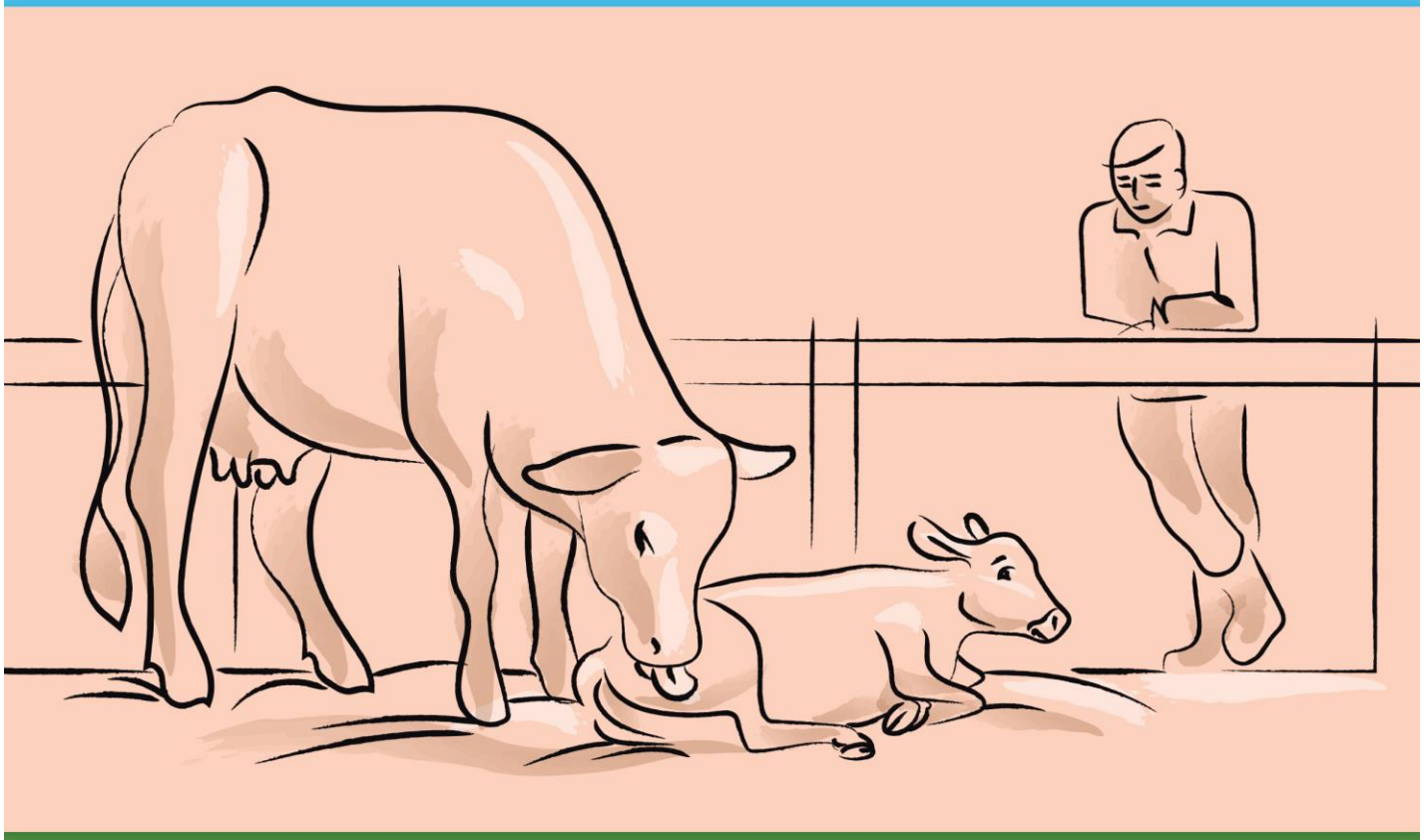
Продовольственная и
сельскохозяйственная организация
Объединенных Наций

European Bank
for Reconstruction and Development

FERMER UCHUN QO‘LLANMA KITOBCHASI

shaxsiy sho'ba korxonasida, kichik oilada va fermer xo'jaliklarida sigirni parvarish qilish

Muqaddima

Ushbu qo‘llanma shaxsiy sho‘ba xo‘jaliklari, dehqon va fermer xo‘jaliklari hamda sog‘in chorvachilik bilan shug‘ullanuvchi yoki shug‘ullanishni rejalashtirayotgan, shuningdek, keskin kontinental iqlimi bo‘lgan hududlarda joylashgan barcha manfaatdor shaxslar uchun ishlab chiqilgan.

Hech kimga sir emaski, sut mahsulotlari yetishtirish chorvachilikning eng murakkab sohalaridan biri hisoblanadi. Mazkur sohada muvaffaqiyat yoki muvaffaqiyatsizlik to'g'ridan-to'g'ri chorvadorning hayvonlar kasalliklarini parvarish qilish, oziqlantirish, oldini olish va davolashning asosiy qoidalariga rioya qilishiga bog'liq. Ushbu qo’llanma aynan sut mahsulotlarini samarali yetishtirish borasidagi takliflar bilan boyitilgan, undagi materiallar mualliflarning amaliy tajribasiga asoslangan, shuningdek, turli xil ochiq manbalardan to'plangan. FAO ning chorvachilik bo'yicha mutaxassisi Evgeniy Shatoxin ushbu nashrga asosiy hissa qo'shgan shaxslardan biridir.

SOG’IN SIGIRNI PARVARISH QILISH

kichik oila xo’jaliklari va fermalarda foydalanish uchun qo’llanma

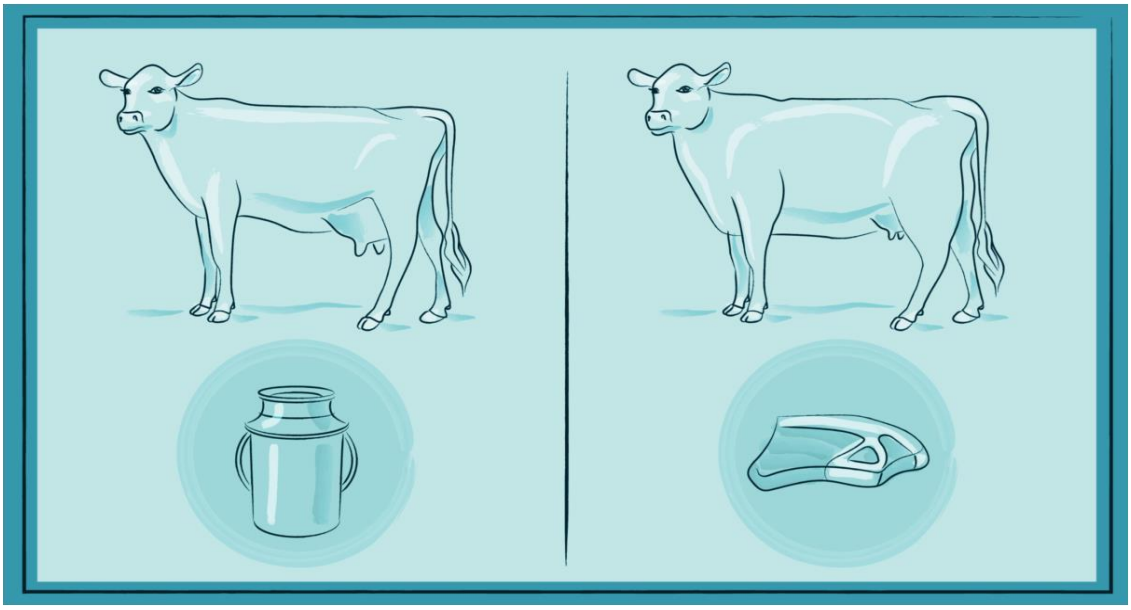
MUNDARIJA

1. Sog'in sigirni to’g’ri tanlash.
2. Sigirni parvarish qilish.
3. Yangi tug’ilgan buzoqni parvarish qilish.
4. Urug'lantirish, bolalashdan oldin va keyingi holatlarda parvarishlash.
5. Sut fermasida gigiyena.
6. Oziqlantirish.
7. Hayvonlarning barcha guruhlarini oziqlantirish
8. Salomatlik asoslari.
9. Kichik fermer xo'jaligida ish yuritish asoslari.

1. SOG'IN SIGIRNI QANDAY TO’G’RI TANLASH MUMKIN?

Sut mahsulotlari yetishtirishda sigirni to’g’ri tanlash mas'uliyatli va muhim jarayondir. Agar kata yoshdagi sigirni sotib olish to'g'risida qaror qabul qilinsa, uning yoshini, kelib chiqishi va mahsuldorligini bilish maqsadga muvofiqdir. Voyaga yetgan sigirni sotib olayotganda, uning tishlari holatiga ko'ra haqiqiy yoshini aniqlashga yordam beradigan mutaxassis xizmatiga murojaat qilish yaxshiroq. Umuman olganda, ikkinchi laktatsiya davridan katta bo'lmagan sigirni sotib olish foydaliroq. Bundan tashqari, yelinning holatiga alohida e'tibor berish kerak: barcha so'rg'ichlar bir xil darajada rivojlangan bo'lishi, deformatsiya va atrofiyaning ko'rinadigan belgilari bo'lmasligi zarur. Sigirning semizligi o'rtacha darajadan past bo'lmasligi, oqsoqlanmasligi, tashqi yaralari, sochlari to'kilmasligi lozim. Sog'lom sigirning tashqi belgilarini 8-bo'limda ko'rish mumkin. Iloji bo'lsa, katta yoshli sigirni sotib olishda tashqi xususiyatlardan tashqari, yashirin muammolar mavjudligini baholay oladigan veterinar hamrohlik qilishi kerak. Katta yoshli sigirni homilador holda sotib olish samaraliroq natija beradi.

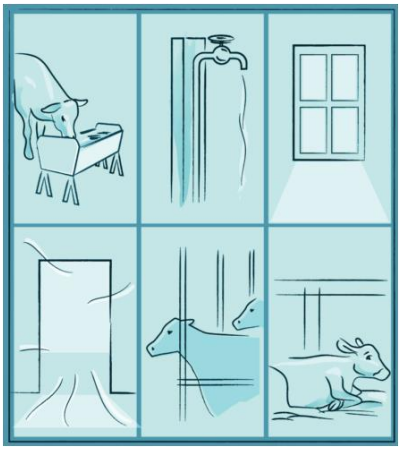
Go'shtli sigir bilan solishtirganda sog'in sigir sezilarli tashqi farqlarga ega. Eng muhim vizual farq - bu tananing tuzilishi. Sog'in sigir shartli ravishda uchburchak, go'shtli sigir esa to'rtburchak shaklga moyil bo’lishi mumkin.

RASM 41

Voyaga yetgan mahsuldor sigirni sotib olishning muqobil varianti g'unajjinni xarid qilishdir, bunda homiladorligi tasdiqlangan g'unajinni sotib olish afzalroqdir. E'tibor berilishi kerak bo'lgan g'unajinning tashqi belgilari sigirnikiga o'xshagan bo’ladi.

2. SIGIRNI PARVARISH QILISH

Sigirni saqlash uchun qulay sharoitlar yaratish uning uzoq, mahsuldor hayotining kalitidir. Sigir uchun qulay muhit nimalardan iborat bo’ladi?

RASM 36

Suv. Bir litr sut olish uchun sigirga 4-5 litr toza suv sarflanadi. Suv ichimlik idishida bo'lishi kerak, hayvonni saqlash turidan qat'i nazar. Ichimliklar kamida ikki kunda bir marta bo'shatilishi va cho'tka bilan yuvilishi kerak, ayniqsa yozda. Qishda ichimlik ichidagi suv muzlashmasligini ta'minlash zarur. Muzni olib tashlash va idishlarni iliq suv bilan to'ldirish kerak (30-35 daraja Selsiy).

RASM 20

Stern. Hayvonlar ozuqadan erkin foydalanishlari kerak. Oziq-ovqat yangi, uning orasida plastik muz bo'laklari bo'lmasligi zarur. Oziqlantiruvchi idishlarni kamida ikki kunda bir marta tozalash lozim. Sigirning ozuqaga doimiy kirish imkoniyati bo'lishi muhim sanaladi. Sut ishlab chiqarishning eng yuqori cho'qqisiga chiqqan sigirga ozuqani cheklash orqali siz yetarli miqdorda sut ola olmaysiz. Turli fiziologik holatda bo'lgan (quruq, sog'ilgan, sut ishlab chiqarishning eng yuqori cho'qqisiga chiqqan) sigirlar uchun ozuqaviy qiymati va namligi turlicha bo'lgan yemlar (ozuqa aralashmalari) qo'llaniladi – sut ishlab chiqarish cho'qqisida ko'proq nam va to'yimli ozuqalar, boshlang'ich sut

ishlab chiqarishda bo’lsa, quruq va kam to'yimli, suvli ozuqalar qo’llaniladi. Ozuqa tarkibining keskin va tez-tez o'zgarishi sigirning normal holati va mahsuldorligiga juda yomon ta'sir qiladi (bu haqda ko'proq oziqlantirish bobida ma’lumotga ega bo’lishingiz mumkin).

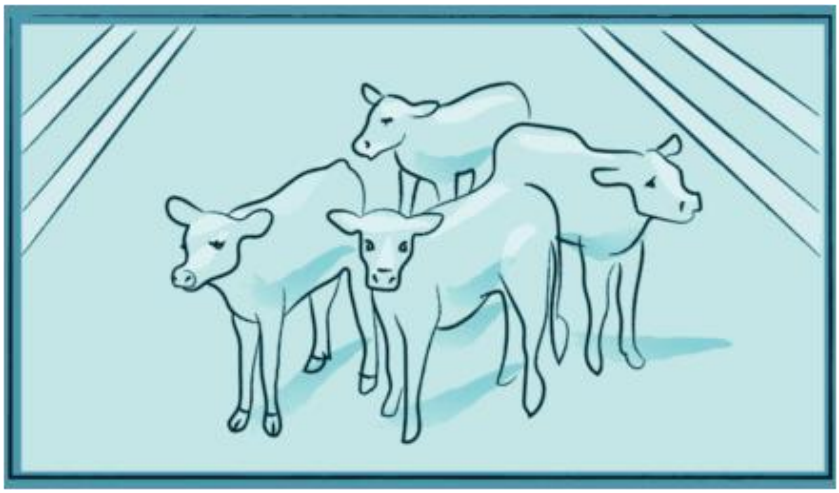
RASM 34

Havo va harorat. Sigirlar qulay haroratda optimal sut beradi. -5 darajadan past haroratlarda sigir tana haroratini ushlab turish uchun qo'shimcha energiya talab qiladi. Harorat +20 darajadan

yuqori bo'lsa, sigir o’zini sovutish uchun energiya sarflaydi. Yuqori namlik va ammiak bug'lari bo'lgan eskirgan havo sigirga juda yomon ta'sir qiladi. Sigir yuqori haroratdan kelgan stressga yaxshi toqat qilmaydi. Yuqori haroratdan stress hosildorlikni pasaytiradi (ishtaha susayadi - sut kamayadi), ko'payishga salbiy ta'sir qiladi (sigir issiqqa tushmaydi). Selsiy bo'yicha minus 20 daraja haroratda sigir, aytaylik, ko'chada (hech qanday qoralama va namlik bo'lmasa), plyus 20 daraja Selsiyga qaraganda ancha qulayroq holatda bo'ladi.

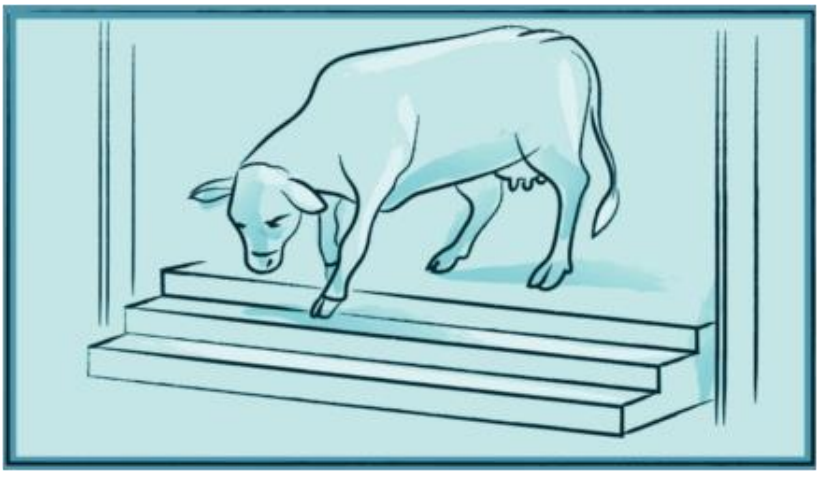
Bo'sh joy / xona

Oziqlantiruvchida barcha sigirlarni (bo'sh uylarda) bir vaqtning o'zida boqish uchun yetarli joy bo'lishi kerak. Qattiq havoli va past shiftli tor omborlar sigirni boqish uchun noqulay joy hisoblanadi. Agar sigir siydik va go'ngdan ho'l hamda ifloslangan polda yotishga majbur bo'lsa, unda bu sigir qulay dam olmaydi. Agar qishda ham ko'chada shamoldan himoyalangan, tagida barcha hayvonlarni boqish uchun idishlari mavjud soyabon bor joy bo'lsa, bu sigirni saqlash uchun qulay omborxonaga eng yaxshi alternativa bo'ladi. Bunday holda, sigirni sog'ish uchun tashqi havo harorati minus 25 darajadan past bo'lishi lozim. Agar sigirlar shiypon ichida bog'langan bo'lsa, quyidagi shartlar ta'minlanishi kerak: har bir metrga 2 sm go'ng chuqurligi tomon qiyalik bilan silliq isitiladigan pol (masalan, taxta pol), olukdan go'nggacha bo'lgan masofada truba kamida 1,9 metr bo'lishi kerak. Yoritish kunduzi yorug'lik vaqtida yetarlicha yorqin bo'lishi zarur, sigirlar kun bo'yi uyda saqlanadigan bo'lsa, faol bo'lishga undash uchun ombordagi kunduzgi yorug'lik xonaga tushishi lozim. Sigirlarning ishtahani yaxshilash, umumiy farovonlik va issiqlikni anglashi uchun ular har kuni muntazam ravishda tashqariga chiqishi muhim ahamiyatga ega.

RASM 39

Hayvonlarni saqlash uchun xona barcha qulaylik (quruq, issiq zamin, toza havo, issiq bo’lmagan harorat), xodimlarning muntazam ishlashi uchun qulaylik (go'ngni olib tashlash, ozuqa tarqatish, oluklar va ichimlik idishlarini tozalash) ka ega bo’lishi lozim. Shuningdek, xona yetarli darajada keng va katta bo’lishi lozim(masalan, yangi tug'ilgan buzoqlarni yoki katta yoshli hayvonlarni sig'dira olishi shart). Xonada hayvonlarning harakatlanish yo'lida kichik burchaklar yoki teshiklar bo'lmasligi kerak (sigirlar 180 graduslik keskin burilishlarni yoqtirmaydi).

RASM 37

Sigir uchun dam olish juda muhimdir. Sigir dam olish uchun yotishi kerak: oyoq-qo'llarini dam oldirishi va tuyoqlarini quritishi zarur. Yotgan holda sut ishlab chiqarish uchun yelin orqali 30% ko'proq qon aylanadi va shuning uchun sigirga dam olishga sharoit yaratilishi kerak. Agar sigir molxonada bog‘langan bo‘lsa, u holda sigirning bemalol yotishi va o‘rnidan turishi uchun bog‘lam uzun bo‘lishi lozim. Agar sigirlar ochiq havoda bo'lsa, yomg'ir va faol quyoshdan himoya qiladigan, shuningdek, qoralamalardan asraydigan, quruq choyshablari bo'lgan soyabon shaklida qulaylik zonasi bilan ta'minlanishi kerak.

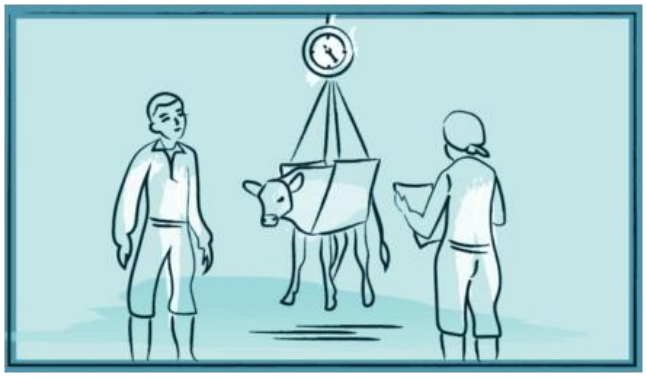
RASM28X

Esingizda bo'lsin, sigir yotib, g'ovlab chaynaganda, u sut ishlab chiqarish uchun ko'p mehnat qiladi. Shu sababli, sigir qulay sharoitda kuniga 12-14 soat dam olishi kerak.

RASM 27

3. YANGI TUG’ILGAN BUZOQNI PARVARISH QILISH

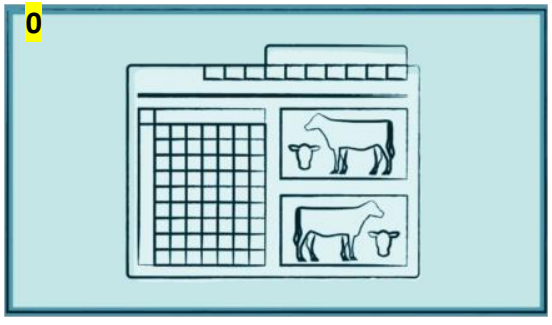
RASM01

1-kun. Bu kunda eng muhim narsa buzoqqa yuqori sifatli og'iz sutini ichirishdir.

• Buzoq tug‘ilgandan keyin uni zich latta bilan yaxshilab artib, kindikni yod (oddiy dorixonada sotiladi) bilan davolash, tarozida o‘lchash kerak.

• Buzoqning vazni maxsus o'lchov lentasi yordamida hisoblanishi mumkin. **RASM 40**

• Buzoq to‘g‘risidagi ma’lumotlar buzoq uchun kiritilgan ro‘yxatga olish kartasiga kiritiladi (vazni, jinsi, tug‘ilgan yili, qaysi sigirdan tug‘ilgani va buzoqning otasi kim – hisob yuritish asoslari haqida batafsil ma’lumot alohida bobda).**RASM 16**

• Buzoq tug’ilishi bilanoq birinchi soatda (yoki iloji boricha tezroq) nipelli maxsus shishadan 3-4 litr iliq og'iz sutini ichiring (harorat 36-38 daraja Selsiy bo'lishi kerak. Uni uy termometri bilan o'lchashingiz mumkin). Birinchi ichimlikdan keyin 12 soatdan kechiktirmay yana 3-4 litr sutni buzoqqa ichirish kerak. Agar buzoq o'z-o'zidan og'iz sutini ichmasa, uni maxsus zond yordamida buzoqqa quyish kerak (agar fermer bu mahoratga ega bo'lmasa, professional xodimlarning xizmatlaridan foydalangani ma'qul).

• Buzoqning birinchi og'iz suti, odatda, ikkinchi va keyingi og'iz sutiga qaraganda kamroq antikor konsentratsiyasiga ega. Fermada bolalashdan oldin 6 oydan kamroq vaqt davomida bo'lgan sigirlar yoki g'unajinlardan olingan og'iz suti (buzoqlashdan 6 oy oldin sotib olingan) ham buzoqlarni boqish uchun ozroq mos keladi, chunki uning tarkibida buzoqni yuqumli kasalliklardan himoya qilish uchun maxsus antikorlar bo'lmaydi. Bundan tashqari, buzoq tug'ilgan, ammo sigirda og'iz suti bo'lmagan yoki u ichishga yaroqsiz bo'lgan holatlar ham mavjud (uning tromblari, qon qo'shilishi va boshqalar). Shu maqsadda ikkinchi sigirlardan tug‘ilgan buzoqlarda birinchi 2-12 soat ichida yuqori sifatli og‘iz suti bo‘lsa, uni polietilen idishlarga quyib, qaynoq suv bilan ishlash va muzda muzlatib qo‘yish maqsadga muvofiqdir. Har bir shisha idishdagi muzlatilgan og'iz suti 12 oygacha saqlanishi mumkin va bu og'iz suti olingan sigir nomi bilan imzolanishi kerak. Og'iz suti suv harorati 45 darajadan oshmaydigan suv hammomida eritiladi (tana haroratini o'lchash uchun haroratni uy termometri bilan tekshiring). Og'iz sutini idishda ochiq olovda, elektr pechda yoki mikroto'lqinli pechda eritib yubormaslik kerak. Og'iz suti 38-40 daraja haroratgacha qizdirilishi lozim. Shundan so'ng, bu og'iz sutini buzoqqa ichirish mumkin.

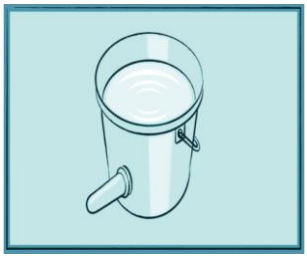
• Og'iz suti sigirdan tug'ilgandan keyingi dastlabki 24 soat ichida ajralib chiqadi. U antikorlarga boy bo'lib, buzoqni hayotning birinchi 1,5 oyida kasalliklardan himoya qiladi va yanada yaxshi rivojlanishi, o'sishini ta'minlaydi. Ammo buzoq hayotining dastlabki 24 soatida antikorlarni o'zlashtirish qobiliyatiga ega. Tug'ilgandan 24 soat o'tgach, sigir tranzit sut ishlab chiqaradi (endi bu og'iz suti emas). U buzoqlarga xavfsiz tarzda berilishi mumkin, ammo bu sut buzoq tug’ilganidan keyin dastlabki 24 soatda hosil bo’ladigan og'iz suti bajaradigan funksiyani bajara olmaydi.

• Buzoq quruq, mo'l-ko'l choyshablari bo'lgan xonada yoki ko'chadagi yakka tartibdagi uyda alohida hududga joylashtiriladi.
RASM02

2-kun.

• Buzoqni har kuni taxminan 6 litr sut yoki to'liq sut o'rnini bosuvchi (bu buzoq og'irligining 15-20% ni tashkil qiladi) ichimlik bilan boqish kerak. Sut yoki sut o‘rnini bosuvchi dorini maxsus ko‘krak qafasi bo‘lgan chelakdan shunday ichgan ma’qulki, bunda buzoqning boshi go‘yo yelinni so‘rayotgandek ko‘tariladi. Bu sut yoki sut o'rnini bosuvchi qorin bo'shlig'iga emas, balki abomasumga tushishi uchun muhimdir.**RASM 32**

• 4-kundan boshlab buzoqqa boshlang'ich ozuqa berilishi kerak (nufuzli ozuqa ishlab chiqaruvchisidan sotib olingan). Boshlang'ich ozuqa - bu buzoq hayotidagi birinchi konsentrlangan ozuqa. Ular donador bo'lishi kerak. Ozuqa oz miqdorda, har doim oziqlantiruvchida mavjud bo'lishi zarur. Oziqlantiruvchi sifatida oddiy chelak mos keladi.

• Hech qachon buzoqlarga 35 kungacha rasmhan bermang.

• Hayotning ikkinchi kunidan boshlab buzoq uchun doimo toza suv bo'lishi kerak. Sut ichishdan 30 daqiqa oldin suv ichiriladi. Sut ichgandan keyin 30 daqiqadan so'ng toza suv bering. Suv idishlari har kuni yuvilishi lozim. Ichimlik idishining vazifasini oddiy chelak bajarishi mumkin. Oziq-ovqat va suv uchun chelaklar alohida bo'lishi kerak.

28-kun. Sut ichishni to'xtatishga tayyorgarlik.
• Sog'lom buzoq sug'orish oxirida (tug'ilgandan boshlab taxminan 8 hafta) kuniga 1 kg dan ortiq boshlang'ich ozuqa iste'mol qilishi va vazni deyarli ikki baravar ko'payishi kerak.

• 35-kundan boshlab buzoqni sifatli (afzal beda) rasmhan iste'mol qilishga o'rgatish mumkin.

• 56-kundan so'ng, agar buzoq kuniga 1 kg dan ortiq boshlang'ich ozuqa iste'mol qilsa va tug'ilgandagi vazni ikki baravar ko'paygan bo'lsa, siz kuniga bir marta 4 litr sut ichirishga o'tishingiz mumkin va 7 kundan keyin sut ichirishni butunlay to'xtatishingiz mumkin.

Sug'orish tugagandan so'ng, buzoqlarni jinsiga qarab ajratish kerak. Keyingi ikki oy davomida buzoqlarni yaylovga chiqarmaslik lozim(agar mavsum va yaylov mavjud bo'lsa). Bu vaqtda buzoqlar ratsionga yangi ozuqa komponentlarini (yangi o't, ildiz ekinlari, maydalangan don va boshqalar) asta-sekin kiritib, buzoqni katta chorvalar uchun mo’ljallangan ozuqa aralashmalarini iste'mol qilishga o’rgatish zarur. Bu yoshda konsentrlangan ozuqalarni suiiste'mol qilish kerak emas, lekin oz miqdorda (buzoqning har 100 kg tirik vazniga taxminan 1 kg) berish kerak. 2 oydan 1 yilgacha bo'lgan davrda g'unajinlarda o'rtacha kunlik o'sish 700 gramm darajasida bo'lishi lozim (buqalar uchun bu ko'rsatkich yuqoriroq bo'lishi kerak). 4 oylikdan keyin (agar mavsum imkon bersa) buzoqlarni sigirlar bilan yaylovga chiqarish mumkin. 8 oydan keyin buqalar balog'atga yetish davriga kiradi. Bu paytda ular alohida saqlanadi va bo'g'iladi, kastratsiya qilinadi va oziqlantirish yoki sotishda davom ettiriladi. 13-15 oyligida g'unajjinlar organizmi urug'lantirish uchun kerakli hajmga yetadi. G'unajinlarni buzoqlash paytida shikastlanmaslik uchun sun'iy ravishda urug'lantirish maqsadga muvofiqdir.

4. URUG'LANTIRISH, BOLALASHDAN OLDIN VA KEYINGI HOLATLARDA PARVARISHLASH.

Urug'lantirish juda muhim protsedura bo'lib, sigirning uzoq mahsuldor sog'lom umr ko'rishi, hayvonlarning yaxshi mahsuldorligi va buzoqlarni sotishdan qo'shimcha daromad olishning kalitidir. Quyidagi oddiy qoidalar urug'lantirish jarayonini samarali va o'z vaqtida bajarishga yordam beradi:

1. Turli kasalliklarning tashuvchisi bo'lishi mumkin bo'lgan buqa bilan urug'lantirishdan ko'ra, kelib chiqishi tushunarli bo'lgan sifatli sperma bilan sun'iy urug'lantirish afzalroqdir. Urug'lantiruvchi bu ishda tajribaga ega bo'lgan shaxs bo'lishi kerak. Agar ho'kiz

urug'lantirishning yagona mumkin bo'lgan varianti bo'lsa, uning sog'lom ekanligiga ishonch hosil qilish kerak (buqaning egasi 2-3 dan kechiktirmay berilgan testlar natijalariga ko'ra buni tasdiqlovchi sertifikatga ega bo'lishi lozim). Jinsiy yo'l bilan yuqadigan asosiy kasalliklardan ehtiyot bo’lish foydadan holi bo’lmaydi (brutselloz, xlamidiya va boshqalar). Shuni esda tutish kerakki, naslning sifati, uning o'sishi va rivojlanishi sur'ati hamda uni sotishdan keladigan daromad miqdori sperma yoki buqaning sifatiga bog'liq bo'ladi.

2. Sigirlarning sut zotlari (Golshteyn, Aleukol) va go'shtli (Angus, Hereford) zotlari mavjud. Go'shtli buqalar tomonidan urug'lantirish natijasida olingan yoki go'sht zotlarining g'unajinlari yaxshi go'sht berish xususiyatlariga ega, ammo ular sut mahsuldorligi pastligi sababli sut ishlab chiqarish uchun mos kelmaydi. Sut buqasi/urug'i bilan urug'lantirish natijasida hosil bo'lgan buzoqlar kelajakdagi sigirlar (g'unajinlar) sifatida boqish uchun mos keladi. Sut zotining buqasi/urug'i bilan urug'lantirish natijasida olingan buqalar go'shtli buqalarning buzoqlari kabi o'sish sur'ati va aniq go'sht shakllariga ega bo'lmaydi. Agar fermerga sut yo'nalishidagi g'unajinlar boqish kerak bo'lmasa (sigirlar podasini kengaytirish/ta'mirlash yoki sotish uchun), yuqori sifatli chatishtirilgan yosh hayvonlarni (sut va go'shtli qoramollar aralashmasi) olish uchun sigirlarni go'shtli buqa bilan urug'lantirish tavsiya etiladi.

3. Oriq sigirlar bolalashdan keyin yaxshi isitilmaydi. Isitish va urug'lantirish uchun sigir o'rtacha darajada yaxshi oziqlangan bo'lishi kerak. Sigirni tug'ishdan keyin urug'lantirish uchun ideal davr 50-60 kun.

4. Semiz va sog'lom sigir oxirgi ovdan keyin taxminan har 24 kunda qiziydi. Xulq-atvor va estrusni ko'rsatadigan tashqi belgilar orasida tashqi jinsiy a'zolarning qizarishi va shishishi, bezovtalanuvchi xatti-harakatlar, pastlik va boshqa sigirlarga minish kiradi. Urug'lantirish uchun eng yaxshi vaqt - issiqlikning birinchi belgilari aniqlangandan keyin 4-12 soat.

5. Urug‘lantirilmagan va veterinar ko‘rigidan o‘tishi mumkin bo‘lgan hayvonlarning holatini aniqlashni osonlashtirish uchun sigir kartasiga issiqlik va urug‘lantirish ma’lumotlarini yozib qo‘yish kerak. Urug'lantirish sanalarini hisobga olish ham bolalash vaqtini rejalashtirishga yordam beradi.

Homilador sigirlarni boqish

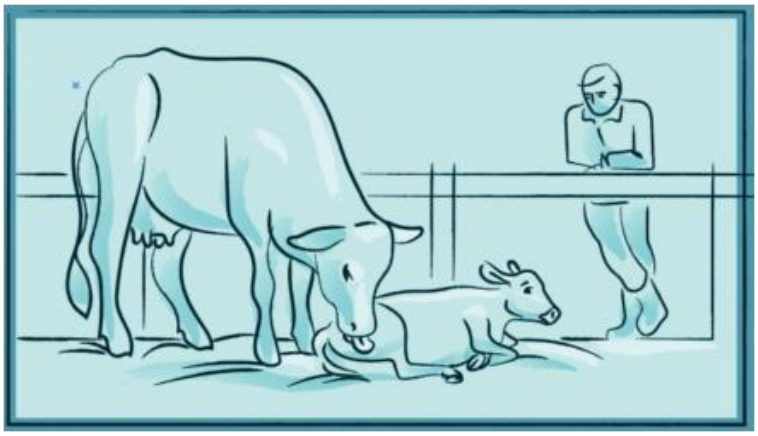
Bir necha sabablarga ko'ra, tug'ruqdan keyin yaxshi natijalar bo’lishi uchun homilador sigirlarni yaxshi oziqlantirish va parvarish qilish zarur. Bunga quyidagilar kiradi:

1. Sigir qornida buzoqning to'g'ri rivojlanishini ta'minlash.
2. Sigir tuqqanidan keyin yetarli miqdorda sifatli og‘iz sutiga ega bo‘ladi, bu yangi tug‘ilgan buzoqning yaxshi rivojlanishining kaliti bo‘lib, buzoqcha og‘iz sutini hayotining birinchi soatlaridayoq qabul qila oladi.
3. Buzlash davridagi yaxshi semizlik sigirning tez tiklanishiga va tuqqandan keyin 50-60 kundan keyin issiqqa kirishiga imkon beradi.
4. Bolalashdan keyin sutning yuqori mahsuldorligi.

Buzoqlashga tayyorgarlik

Sigirda bolalash uchun tayyorgarlikning tashqi belgilari paydo bo'lishi bilanoq, uni ko'p miqdorda quruq to'shak (somon, talaş va boshqalar) bo'lgan kichik qo'rg'onga o'tkazish kerak.

Sigirning orqa tomoni dezinfeksiyalash vositasi bilan iliq suv yordamida yuviladi (masalan, "Oqlik" bilan). Buzoqning to'g'ri pozitsiyasi old oyoqlari bilan oldinga siljishga mo'ljallangan bo'ladi. Agar buzoq noto'g'ri joylashtirilgan bo'lsa (yonga yoki orqaga), yaqin atrofdagi odam akusherlik yordami ko'nikmalariga ega bo'lmasa, darhol veterinar yoki boshqa malakali mutaxassis bilan bog'lanishingiz lozim. Qo'pol va noto'g'ri harakatlar nafaqat buzoqqa, balki sigirning o'ziga ham zarar yetkazishi mumkin. Buzoq tug'ilgandan so'ng darhol buzoqning kindik qismini yod bilan davolash (odatda dorixonadan olinadi) va sigirning buzoqni yalashiga ruxsat berish zarur.

RASM 31

Agar sigir buzoqni yalashni istamasa yoki buzoq zaif bo'lsa, fermerning o'zi buzoqni quruq qalin mato bilan artib, xonaga joylashtirishi kerak. Tug'ishga tayyorgarlikning tashqi belgilariga quyidagilar kiradi:

1. Yelin shishib ketadi / quyiladi
2. Tashqi jinsiy a'zolar shishib, qizarib, qalin shilimshiq ajrata boshlaydi.
3. Quyruq va tos suyagi atrofidagi ligamentlar bo'shashadi va orqaga tortiladi. Vizual ravishda dumi odatdagidan balandroq joylashganga o'xshaydi.

Tug'ilgandan so'ng, bir muncha vaqt o'tgach, sigirdan platsenta chiqishi kerak. Agar sigir platsentadan qutulolmasa, veterinarning maslahati zarur. Har qanday holatda ham siz buzoq tug'ilgandan keyin uni tortib olishga majburlamasligingiz kerak.

5. Sut fermasida gigiyena

Bir bir necha o'nlab yoki bir necha yuzlab sigir bo'lgan sut fermasida gigiyena masalalari hayvonlarning holati, xodimlarning tashqi ko'rinishi / shaxsiy gigiyenasi, fermadagi biologik xavfsizlik, sog'ish jarayoniga bog'liq.

Hayvonlarning farovonligi - bu sigirlarni saqlaydigan omborxona binosi, yurish maydoni, ko'chadagi maydoncha, shuningdek, inventar va jihozlarni nazarda tutadigan tushuncha. Buning uchun siz oddiy qoidalarga amal qilishingiz kerak:

1. Hayvonlar joylashgan barcha joylar muntazam ravishda axlat, chang, begona narsalardan tozalanishi zarur. Sigirning dam oladigan, o't yeydigan va chaynash joylariga alohida e'tibor beriladi. Bu sigirlar bog'langan omborxonada taxta yoki ko'chadagi kanoplar ostidagi qulaylik zonalari bo'lishi mumkin. Mazkur joylar har kuni go'ng va siydikdan tozalanib, yangi quruq choyshablar (somon, talaş va boshqalar) bilan qoplanishi kerak. Ombordan o'z vaqtida olib tashlanmagan siydik va go'ng havoni eskirtiradi va og'irlashtiradi, bu esa hayvonlarning bezovtalanishiga olib keladi. **RASM 19X**

2. Yangi ozuqa berishdan oldin ozuqa idishlari ozuqa qoldiqlaridan tozalanishi kerak.

3. Suv idishlari haftada bir necha marta cho'tka bilan yuvilishi lozim.

4. Inventar maxsus ajratilgan joyda yig'ilib, hech qayerda aylanmasligi zarur.

5. Uskunalar, ruchkalar, rastalar, molxona binosi biror narsa buzilsa, darhol ta'mirlanishi kerak.

RASM 21Y

Shaxsiy ko'rinish/gigiyena, tashrif buyuruvchilar va bioxavfsizlik

1. Hayvonlar bilan ishlash maxsus mo'ljallangan poyabzal va kiyimlardan foydalanishni o'z ichiga oladi, ular muntazam ravishda yuvilishi lozim.

RASM 22

2. Ombor yoki fermaga kirishdan oldin, hududda dezinfeksiya gilamchasi bo'lishi kerak. Buning uchun chuqur plastmassa yoki metall tovoqlar sotib olinadi. Idish shunday maydonga ega bo'lishi kerakki, kattalar ikki oyog'i bilan unga sig'ishi lozim. Idishning pastki qismiga idishning shakli va o'lchamiga qarab ko'pikli kauchuk yotqiziladi. Keyinchalik, idish veterinariya dorixonasida sotib olingan dezinfeksiyali eritma bilan to'ldiriladi (siz Whiteness oqartirgichni suvda eritmasdan ishlatishingiz mumkin) va omborga yoki fermaga kiraverishda o'rnatiladi. Kuniga bir marta dezinfeksiyalovchi vosita gilamchaga quyilishi kerak. Agar gilam iflos bo'lsa, uni bir chelak suvda yuving va yuqoridagi dezinfeksiyalovchi vositani ustidan quying. Shuni esda tutish kerakki, hayvonlar uchun xavfli kasalliklar fermaga tashrif buyuruvchilarning oyoqlarida yoki o'z poyabzallarida olib kelinishi mumkin. Kasal hayvonlar pul topmaydi, aksincha, egasini pul sarflashga majbur qiladi.

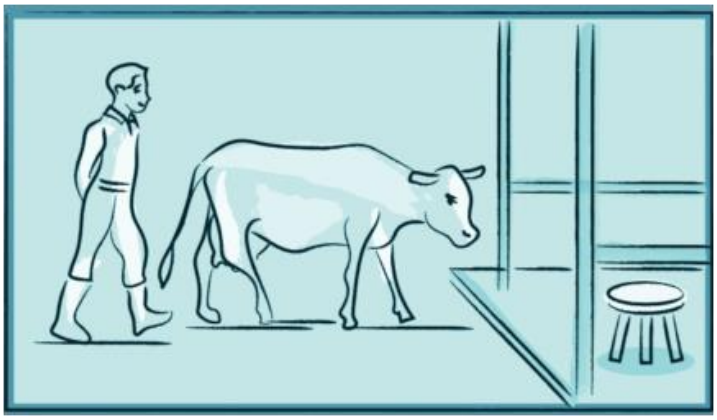
3. Omborga yoki fermaga tashqaridan kelgan har qanday kishi oyoq kiyimini "mahalliy" poyabzalga almashtirilishi va iloji bo'lsa, "mahalliy" ustki kiyimni kiyishi kerak. Ferma yoki omborga kirish faqat dezinfeksiyali gilamcha orqali amalga oshiriladi.**RASM 23**

4. Hayvonlar bilan ishlaydigan xodimlar kuniga bir necha marta qo'llarini sovun va suv bilan yuvishlari zarur. Sog'ishdan oldin qo'lingizni yaxshilab yuvish, ayniqsa, muhimdir. **RASM04**

Sog'ish va sutga ishlov berish.

Sog'ishga tayyorgarlik ko'rishda gigiyenaga amal qilish lozim. Sutni sog'ish va uni qayta ishlash jarayoni sutning sifatiga va uning keyingi narxiga katta ta'sir qiladi. Sog'ish jarayoniga tayyorgarlik ko'rish mobaynida, sog'ish paytida va undan keyin vaqtda bir qator oddiy qoidalar mavjud bo'lib, ularga rioya qilish sigirlarning mahsuldorligi, sog'lig'ini va sutning sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi:

RASM03

1. Sigirni baqirmasdan, shovqin-suron qilmasdan, xotirjamlik bilan sog‘ish joyiga haydab boring. Qichqirsangan yoki ursangiz sigir asabiylashadi va stressga tushadi, bu shubhasiz sut mahsuldorligiga ta'sir qiladi. Sigir o'zini tutib, sog'ishga tayyor bo'lgach, uning dumini orqa qismiga yoki boshqa narsalarga bog'lamang. Bu sigirni tashvishga soladi va bezovta qiladi.

2. Sog'ishdan oldin va sog'ish vaqtida sigirni oziqlantirish mumkin emas, chunki sigir sut ishlab chiqarishga moslashish o'rniga, ovqat hazm qilish jarayoniga moslashadi. **RASM 42**

3. Sog‘ishdan oldin qo‘lingizni sovun va suv bilan yuving, rezina yoki lateks qo‘lqop kiying. Sog'ish uchun chelak yoki klaster ham toza bo'lishi kerak.

4. Yelinni iliq suv bilan yuving, unga xlorni o'z ichiga olgan detarjen qo'shing, masalan, 1,5 litr iliq suv uchun 1 osh qoshiq miqdorida "Oqlik".

RASM 05

5. Yelinni quruq qog'oz yoki paxta sochiq bilan artib oling. Fermada bir nechta sigir bo'lsa, har bir yangi sigirning yelini yangi sochiq bilan artiladi. Yelinni sog'ishga tayyorlash bir daqiqadan oshmasligi kerak. **RASM06**

6. To'q rangli idish, plastinka yoki boshqa juda chuqur bo'lmagan idishda har bir nipelni navbat bilan oling. Bu ko'krak uchida qolgan chiqindilarni olib tashlash, shuningdek, o'ziga xos bo'lmagan rangdagi sut (sarg'ish, qon qo'shilgan sut) mavjudligini tekshirish uchun kerak. Hech qachon sutning birinchi oqimini sog'ayotganda bosh barmog'ingiz va ko'rsatkich barmog'ingiz o'rtasida nipelni chimchilab siqmang. **RASM07**

Agar o'ziga xos bo'lmagan mustahkamlik yoki rangdagi sut aniqlansa, bunday sigirni alohida sog'ish kerak, sutni boshqa sigirlarning suti bilan aralashtirib yubormaslik lozim. Sog'ishdan keyin sigirni veterinarga olib boorish zarur. Mastit muammosiga e'tibor bermaslik sigirning mahsuldorligini yo'qotishi va bir yoki bir nechta so'rg'ichning mumkin bo'lgan atrofiyasi bilan tahdid qiladi.

RASM08

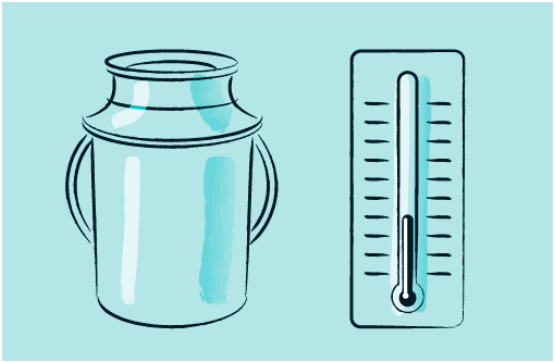
7. Qo'lda chelakka sog'ish jarayoni toza, metal, zanglamaydigan yoki emallangan chelakdan foydalanishni o'z ichiga oladi. Hech qachon plastik chelakdan foydalanmang. Sababi u foydalanilganda mikro yoriqlar bilan qoplanadi, ularni yuvish mumkin emas. Bu sut sifatiga katta ta'sir qiladi. Qo'lda sog'ish ikki oldingi yelin bo'lagidan boshlanadi va orqa yelinga o'tadi.

8. Mashinada sog‘ish mashina paqirini va uning barcha qismlarini oxirgi sog‘ishdan keyin toza yuvilishini nazarda tutadi. Sut shlangi shaffof bo'lishi muhim, shuning uchun siz sutni chiqarish jarayoni tugashini ko'rishingiz va darhol qurilmani olib tashlashingiz zarur. Agar bu o'z vaqtida bajarilmasa, sigirning yelini shikastlanishi mumkin.

9. Sog'ish tugagandan so'ng, har bir yelin so'rg'ichiga dezinfeksiyali eritma bilan ishlov berish kerak, uni 3 litr suvda 1 litr yodni eritib, 50 gramm vazelin qo'shib o'zingiz tayyorlasangiz ham bo’ladi. Yod va vazelin moyini oddiy dorixonadan xarid qilish mumkin. Jarayonda har bir nipel bu eritmaga botiriladi.**RASM 09**

10. Sog'ishdan keyin sutni darhol ombordan olib chiqish kerak, chelakni doka bilan bog'lab qo'yish lozim, sababi iliq sut hidlarni kuchli o'zlashtiradi. Keyin sutni bir necha qatlamli doka yoki lavsan matosidan filtrlash va avval qaynoq suv bilan to'ldirilgan, toza sirlangan yoki shisha idishga quyish zarur. Emal yoki shisha idishdagi sut zudlik bilan 2-4 daraja Selsiy haroratda muzlatgichga yuboriladi. Agar fermerning suti ko'p bo'lsa, unga boshqa oziq-ovqat mahsulotlari bo'lmagan alohida muzlatgichga ega bo'lishi tavsiya etiladi, chunki sut muzlatgichdagi begona hidlarni ham kuchli o'zlashtiradi.

RASM XX

11. Filtrlangandan so'ng, suzuvchi mato, chelak, sog'ish klasterini kir sovuni bilan issiq suvda yaxshilab yuvish kerak. Agar sog'ish mashinalari uchun maxsus yuvish vositalarini sotib olish mumkin bo'lsa, bu faqat sut sifatini yaxshilaydi. Keyinchalik dezinfeksiyali eritmada (1,5 litr iliq suv uchun 1 osh qoshiq "Belizna") suzuvchi mato, chelak yoki sog'ish mashinasini yuvish lozim. Keyingi sog'ishdan oldin mato siqib chiqarilishi va quritilishi kerak. Chelak va apparatni ichkariga dezinfeksiyali eritmaning tomchilari qolmasligi uchun joylashtiring va keyingi sog'ishgacha quriting.

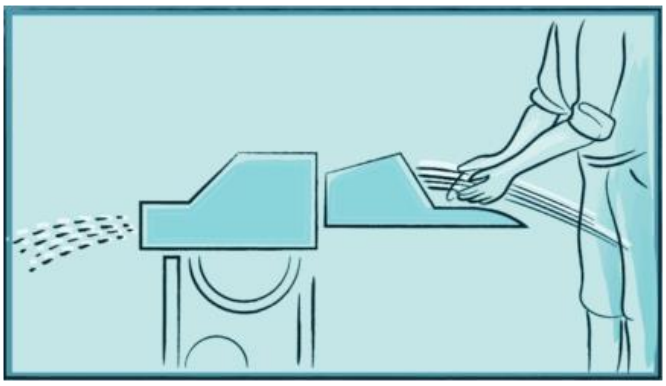
6. Oziqlantirish

Sigirdan olinadigan sutning miqdori va sifati ko'p jihatdan sigir iste'mol qiladigan ozuqa sifati va assortimentiga bog'liq. Sigir - bu tolaga boy qo'pol ozuqani sut kabi qimmatbaho mahsulotga aylantirishga qodir kavsh qaytaruvchi hayvon. Rasmhan, silos kabi tolaga boy ozuqa tarkibiy qismlaridan tashqari, sigirlar ildiz ekinlari va qovoq, maydalangan donni iste'mol qilishni xush ko’rishadi. *(Keyingi bo'limda hayvonlarning barcha guruhlarini boqishning asosiy tamoyillari haqida batafsilroq ma’lumotga ega bo’lishingiz mumkin).*

Ushbu bo'limda qish uchun suvli konserva tayyorlash batafsil yoritilgan. Har bir fermer yuqori sifatli rasmhan tayyorlashni biladi. Rasmhanning yaxshi quritilishi va quritilgan o'tning yashil rangga ega bo'lishi muhimdir. Beda rasmhanini yig'ishda barglarni yo'qotmaslik juda muhim, chunki asosiy ozuqaviy qiymat ularda to'plangan. Ammo suvli konservalangan yemdan foydalanmasdan, sigirning maksimal mahsuldorligiga erishish mumkin emas.

An'anaga ko'ra, silos va rasmhan faqat tegishli asbob-uskunalar bilan yirik fermer xo'jaliklari tomonidan yig'ib olinadigan ozuqa hisoblanadi. Biroq, unday emas. Yuqori sifatli makkajo'xori silosini (cheklangan texnikaga ega bo'lgan kichik fermer xo'jaligida silos etishtirish uchun eng mos ekin) hatto, kichik xonadonda ham qish uchun yig'ib olish mumkin. Silosni yig'ish prinsipiga ko'ra, fermentatsiya usuli yordamida uyda sabzavotlarni (aytaylik, karam) yig'ish juda o'xshaydi. Kichik fermer xo'jaligida silos yig'ishning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Makkajo'xori o'simliklarida donning mumi pishganligi shakllangan boshoq bo'lishi kerak (donlar maydalanganda suyuqlik chiqarmaydi, ular konsistensiyasiga ko'ra mumga o'xshaydi).

2. Butun o'simliklar ildizdan kesiladi va o'rim-yig'im joyiga ko'chiriladi. O'simliklar barglari va boshoqlari bilan qo'lda somon kesgichda (yoki elektr somon to'sarda) butunlay eziladi. Kesish uzunligi 1 dan 2 sm gacha bo'lishi kerak.

RASM 10

3. Maydalangan o'simliklar ikkita eng qulay usuldan birida - tuproqli xandaqda yoki polietilen qoplarda (masalan, qurilish chiqindilari uchun do'konlarda sotiladigan kuchli katta sumkalar) saqlanishi kerak.

RASM 11

RASM 13

Yog'ingarchilikdan suv oqib chiqmasligi uchun yerga xandaq qazish kerak. Xandaqning pastki va yon tomonlari plastik plyonka bilan qoplangan bo'lishi lozim (masalan, issiqxonalar uchun).

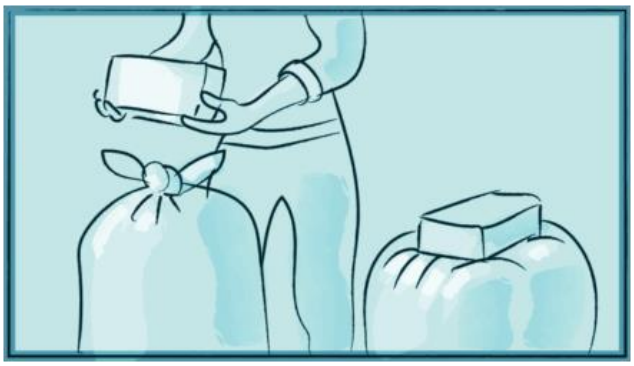
RASM 12

4. Xandaqda ham, hatto sumkada ham, eng muhimi, ezilgan massani iloji boricha mahkam siqishdir.

5. Xandaqda, uning kattaligi va kengligiga qarab, siz massani oyoqlaringiz, kichik traktor, 200 litr suv sig'imli barrel bilan siqishingiz mumkin. Keyingi qatlamni qo'shmasdan oldin har bir qatlamni yaxshilab siqib, qatlamlarda xandaqqa massa qo'shish lozim. Xandaqni 1-2 kun ichida to'ldirish maqsadga muvofiqdir. Xandaqni to'ldirgandan so'ng, u pastki va yon tomonlarni yopish uchun ishlatilgani kabi plyonka bilan qoplangan bo'lishi kerak. Uning tepasiga 15-20 sm tuproq qo'yishingiz mumkin.

6. Silosni polietilen qoplarda saqlashda massa ham bo'laklarga bo'linib, rezina etiklarda oyoqlaringiz bilan yaxshilab siqilishi kerak. Xalta to'ldirilgandan so'ng, sumkaning yuqori qismini burish, havoni olib tashlash va yaxshi arqon bilan bog'lash kerak. Xaltaning qalinligi 150-200 mikron bo'lishi zarur.

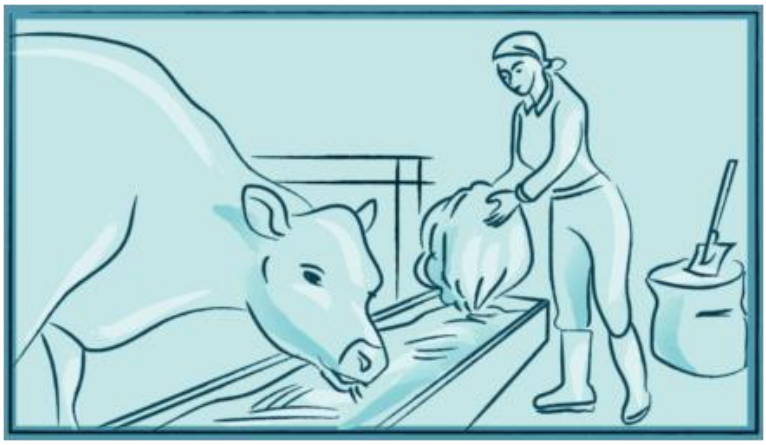

RASM 14

7. Xandaqda ham, qoplarda ham silos kamida 30 kun pishadi. Silosni qoplarda qishda harorat 5 darajadan pastga tushmaydigan salqin joyda saqlash tavsiya etiladi.

7. HAYVONLARNING BARCHA GURUHLARINI OZIQLANTIRISH

Qoramollarni boqish bir necha xil turlarga bo'linishi mumkin: o'tlash, faqat konservalangan transport ozuqasi, yangi yemni tashish (mavsumga ko'ra yangi uzilgan yoki quritilgan o'tlardan foydalanish). Esda tutish kerak bo'lgan eng muhim narsa - siz sigirni emas, balki oshqozon-ichak traktida bu sigirda yashovchi bakteriyalarni oziqlantirasiz. Turli xil ovqatlarni hazm qilish uchun turli xil bakteriyalar kerak bo'ladi. Bu shuni anglatadiki, ozuqaning keskin va doimiy o'zgarishi sigir sog'lig'ining yomonlashishi, oshqozon buzilishiga yoki atsidoz kabi jiddiy kasalliklarga olib keladi. Agar sigirning ratsioniga biron bir yangi ozuqa komponentini kiritish to'g'risida qaror qabul qilingan bo'lsa, shuni tushunish kerakki, bu komponent tasodifan paydo bo'lgan emas. Boshqacha qilib aytganda, sigir, odamdan farqli o'laroq, ozuqada xilma-xillikka muhtoj emas. Sigirning oshqozon-ichak traktidagi har bir ozuqa komponentiga xos bo'lgan bakteriyalarning rivojlanishi uchun ozuqaning mustahkamligi va sifati muhimroqdir. O‘rim-yig‘imdan bahorgi yaylovga o‘tishda buni asta-sekin, 10-15 kun ichida, o‘rilgan, quritilgan o‘tni dozalashdan boshlab, har kuni uning miqdorini oshirib, rasmhan yoki konserva miqdorini kamaytirish kerak. Chorvalarni oziqlantirishning navbatdagi oltin qoidasi pyuredan foydalanish bo'lib, unda barcha ozuqa komponentlari oldindan maydalanadi va hayvonlarga aralashma shaklida olukda beriladi. Kichkina uy-joy uchastkasida ham sigirlarni aralash ozuqa bilan boqish mumkin. Buning uchun siz katta beton aralashtirgichdan foydalanishingiz mumkin (u betonni aralashtirmagan va faqat chorva mollari uchun ozuqa aralashmalarini tayyorlash uchun ishlatiladi). Oldindan maydalangan komponentlar nisbati va og'irligi bo'yicha beton aralashtirgichga yuklanadi, so'ngra chorva mollariga yemni aralashtirish va tarqatish amalga oshiriladi. Kattaroq fermer xo'jaliklari uchun yemni aralashtirish va taqsimlashni amalga oshiradigan mikser sotib olish kerak bo'ladi. Ozuqa aralashmalarini tayyorlash uchun qo'pol o'tlar (masalan, rasmhan, o't, butun makkajo'xori o'simliklari va boshqalar) somon kesgichda kesilishi kerak. Agar ildiz ekinlari va qovoq oziqlantirishda ishlatilsa, aralashtirishdan oldin ularni qo'lda yoki mexanik qirg'ichda (qo'lda yoki elektr haydovchi) maydalash kerak.

Emizuvchi sigirni to'g'ri boqishning asosiy maqsadi sut mahsuldorligini maksimal darajada oshirishdir. Sigirni oddiygina sifatli boqish orqali siz sut mahsuldorligini 25 foizga oshirishingiz mumkin. Sigirni to'g'ri oziqlantirish buzoqning har tomonlama rivojlanishi kaliti, shuningdek, tug'ilgandan keyin sigirning mahsuldorligi uchun asosdir. Sigir uchun ozuqa moddalariga bo'lgan talab ko'plab omillarga bog'liq: laktatsiya bosqichi yoki quruq faza, sigirning kattaligi, atrof-muhit harorati va boshqalar. **RASM 33**

Shunday qilib, har bir sigir uchun bir yil davomida, uning mahsuldorligiga qarab, oziq moddalarini tayyorlash kerak:

Ozuqa turlari	**Yillik sut mahsuldorligi**	**yiliga (kg)**
	3 500	5 000
Hay	2.0	3.0
Somon	0.5-1.0	0.0
Silaj	4.0 (2.5)	4.5 (3.0)
Yashil massa	10	15
Ildiz sabzavotlar	2.5	5.0
Konsentratlar	1.0	2.0

Sigirning mahsuldorligini oshirish uchun konsentrlangan ozuqadan foydalanish juda muhimdir. Sigirlarni 3-4 kg konsentrat (shu jumladan, 1,5-2 kg protein) bilan qo'shimcha oziqlantirish ulardagi maksimal sut mahsuldorligini rag'batlantiradi. 1 litr sut uchun bu davrda sigirlar 250-300 grammgacha konsentratlarni olishlari kerak.

1-bosqich: tug'ilishning eng yuqori mahsuldorligigacha (buzoqlashning 1-kunidan 70-kungacha).

1. Sigirni sog'ishda uni to'liq boqish kerak, chunki sog'ish paytida sigir zarur oziq moddalar bilan ta'minlanmasa, keyingi oziqlantirish sutning ko'payishini ta'minlamaydi.

2. Quruq moddalar bo'yicha konsentrlangan ozuqa (pirojnoe, maydalangan don) 50% dan oshmasligi kerak. Qolgan 50% tolaga boy ozuqa bo'lishi kerak, shunda sigir o'z sutini chaynaydi.

3. Ozuqa energiya va oqsil (oqsil) jihatidan muvozanatli bo'lishi lozim, uning manbai ham dag'al (masalan, beda, rasmhan) va konsentrlangan ozuqa hisoblanadi. Protein sigir sutini ishlab chiqarish uchun zarurdir.

4. Sog‘ish vaqtida yaxshi boqilgan sigirlar, odatda, tug‘ilgandan keyin 50-60 kun ichida yaxshi isitiladi. Demak, har yili sigir buzoq tug’ishi mumkin.

2-bosqich: laktatsiya cho'qqisi - laktatsiyaning o'rtasi (buzoqlash kunlari 71-kundan 150-kungacha).

1. 15-18% xom proteinni o'z ichiga olgan parhezlar sigirning eng yuqori laktatsiya davrida (yuqori sut ishlab chiqarish) saqlanishi uchun zarurdir.

2. Buzoq tug'ilgandan keyin 70-kundan so’ng sut mahsuldorligining pasayishi oyiga 8-10% dan oshmasligi kerak.

3. Oson hazm bo'ladigan tolaga boy ozuqalar (masalan, bug'doy kepagi) sigir salomatligi uchun foydalidir.

3-bosqich: laktatsiya davrining o'rtasidan oxirigacha (151-kundan 305-kungacha).

1. Ozuqa aralashmasidagi konsentratlar va suvli ozuqa komponentlari miqdori kamayadi.

2. Sifatli tola ozuqa aralashmasida muhim ahamiyatga ega. Bunday tolaning manbai bug'doy kepagi, yuqori sifatli rasmhan bo'lishi mumkin.

3. Ozuqa aralashmasidagi energiya unumdorlikka mos kelishi kerak.

4-bosqich: sigir holatiga o’tishning boshlanishi (buzoqlashdan boshlab 305-kundan 365-kungacha).

1. Ozuqa aralashmasidagi oqsil va energiya miqdori sigir qornidagi buzoqning semizligi va rivojlanishini saqlab turish uchun zarur bo'lgan darajada beriladi.

2. Agar sigir past mahsuldor bo'lsa (kuniga 10 litrdan kam sut beradigan), uni sog’ish bir kun ichida amalga oshiriladi. Agar sigir yuqori mahsuldor bo'lsa, birinchi navbatda bittada sog'ishga (ertalab) o'tishingiz kerak.

3. Sog'ishni to'xtatgandan so'ng, yelin mastitning oldini olish uchun so'rg'ichlar orqali yelinning har bir bo'lagiga yuboriladigan maxsus preparat yordamida saqlanishi kerak (bunday preparat haqida veterinar yoki veterinariya dorixonasiga murojaat qilish lozim).

TOMORQA VA KICHIK FERMER XO'JALIKLARIDA FOYDALANISH UCHUN TAXMINIY RATSION:

2-jadval - LPH populyatsiyasida sigirlarni boqish sxemasi

Ko'rsatkichlar	Elka fazalari			Quruq qurilish davri
	Sog’ish	Barqarorlashtirish	Ochish	
Oylar	Fevral-may	Iyun-avgust	Sentyabr-noyabr	Dekabr-fevral
3500 – 4000 litr sut mahsuldorligi uchun kunlik ozuqa miqdori (kg)				
O'rtacha kunlik sut sog'ib olish, kg	14-16	12-14	8-10	-
Somon	12-14	-	6-8	10-12
O't yaylovi	May oyidan beri yaylov	50-55	20-25	-
Yem-xashak, lavlagi (sabzi)	2-4	-	-	2-4
Lavlagi, poliz ekinlari, meva va boshqalar	-	5-10	10-15	-
Konsentratlar (donlar)	1-2	1-2	1-2	-

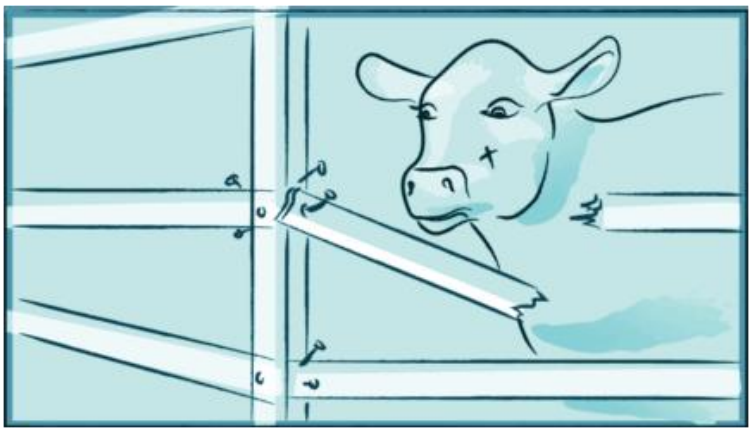
3-jadval - Sut sog'ib olishni oshirish uchun LPH populyatsiyasida sigirlarni tavsiya etilgan oziqlantirish sxemasi

Ko'rsatkichlar	Yelka fazalari			Quruq qurilish davri
	Sog’ish	Barqarorlashtirish	Ochish	
Oylar	Fevral-may	Iyun-avgust	Sentyabr-noyabr	Dekabr-fevral
5000 litr sut mahsuldorligi uchun kunlik ozuqa miqdori (kg)				
O‘rtacha kunlik sut sog'ib olish, kg	18-20	16-18	10-12	-
Yem-xashak lavlagi (sabzi)	4-6	-	-	-
Kungaboqar torti	2	1	0.5	0.5
G‘alla Konsentratlar	1	1	0.5	0.5
Fosfatlar bilan ovqatlantirish	0.04	0.02	0.03	-
Tuz	0.1	0.09	0.06	0.4
Barcha davr uchun qo'shimcha ravishda kerak bo'lgan ozuqa (kg)				
Ildiz sabzavotlar (o'tlatishdan oldin)	350	-	-	-
Kungaboqar torti	200	100	50	30

G‘alla Konsentratlar	100	100	50	30
Fosfatlarni ovqatlantirish	4	2	3	-
Tuz	10	9	6	3

8. SALOMATLIK ASOSLARI

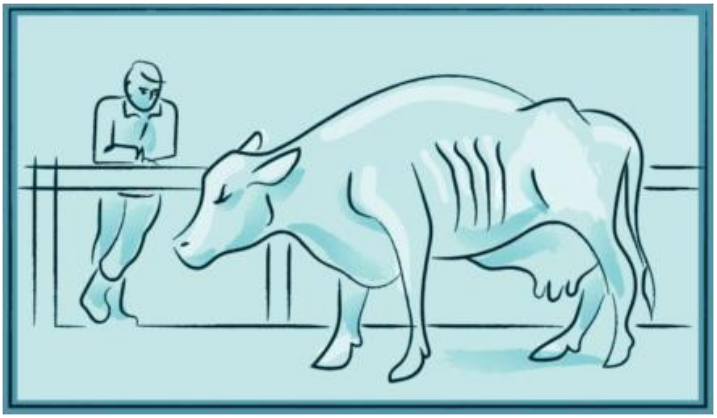
Sigirning yuqori mahsuldorligi uchun uning sog'lig'i muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, ayrim hollarda odamlarning sog'lig'i sigirning sog'lig'iga bog'liq, chunki bir qator kasalliklar (masalan, sil, brutsellyoz, leptospiroz va boshqalar) odamlar uchun xavfli bo'lib, hayvonlardan odamlarga yuqishi mumkin. Veterinariya bilan bog'liq muammolar yuzaga kelganda bog'lanish mumkin bo'lgan veterinariya mutaxassisini aniqlash muhim sanaladi. Har kuni barcha hayvonlarni tashqi yaralar yoki shikastlanishlar bor-yo’qligidan tekshirish zarur.

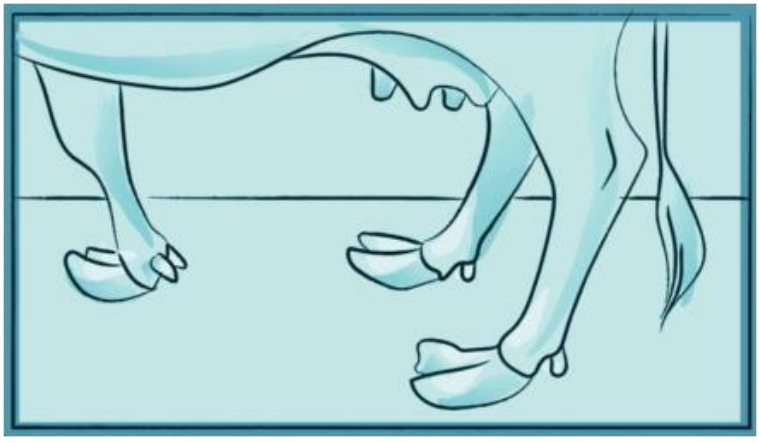
RASM 38Y

Har bir hayvon tug'ilgan paytdan boshlab identifikatsiya qilinishi kerak va unga boshqa shakldagi karta yoki yozuv kiritilishi lozim, ular orasida emlashlar, veterinariya manipulyatsiyalari va veterinariya punktidan hayvon bilan nima sodir bo'lganligi haqidagi boshqa muhim ma'lumotlar aks etishi zarur.

RASM 25Z

Oqsoqlik. Har kuni hayvonlarni oqsoqlanmayotganligini tekshiring. Silliq va notekis beton pollar oqsoqlikka olib kelishi mumkin. Tuyoqlarni muntazam ravishda kesib turing, ularning o'sishiga, yorilishiga va qichishiga yo'l qo'ymang. O'sgan va deformatsiyalangan tuyoq shoxi sigirda og'riq keltirib chiqaradi va mahsuldorlikning pasayishiga olib kelishi mumkin. Tuyoq shoxini kesish yiliga ikki marta, odatda, bahor va kuzda amalga oshirilishi kerak. Bu ish tajribali tuyoq kesuvchiga ishonib topshirilishi zarur. **RASM 26Z**

Atsidoz va shishishni oldini olish uchun ovqatlanish muvozanatli bo'lishi kerak. Shuningdek, mollar haftada bir yoki ikki marta tuyoqli vannalar qabul qilishi lozim, uning tarkibi fermer xo'jaligiga xizmat ko'rsatuvchi veterinar tomonidan belgilanadi.

Mastit. Klinik yuqumli mastitni aniqlash uchun sutning birinchi oqimlarini sayoz qorong'i idishga muntazam ravishda yig'ish kerak. Mastitga shubha qilingan hayvonlardan oxirgi marta sog'ib olingan sut issiqlik bilan ishlov berishdan keyin ham iste'mol qilish uchun yaroqsiz hisoblanadi. Mastitning (shu jumladan, atrof-muhit tomonidan qo'zg'atilgan) oldini olish uchun sog'ishdan keyin har bir so'rg'ichni maxsus eritma bilan yuvish kerak (bu haqida yuqorida bir necha bo'limda, jumladan, fermada gigiyena bo'limida yozilgan). Sigirlar dam olish joylari toza va quruq choyshablar bilan mo'l-ko'l qoplangan bo'lishi kerak. Surunkali mastit bilan kasallangan hayvonlarni podadadan olib tashlash zarur.

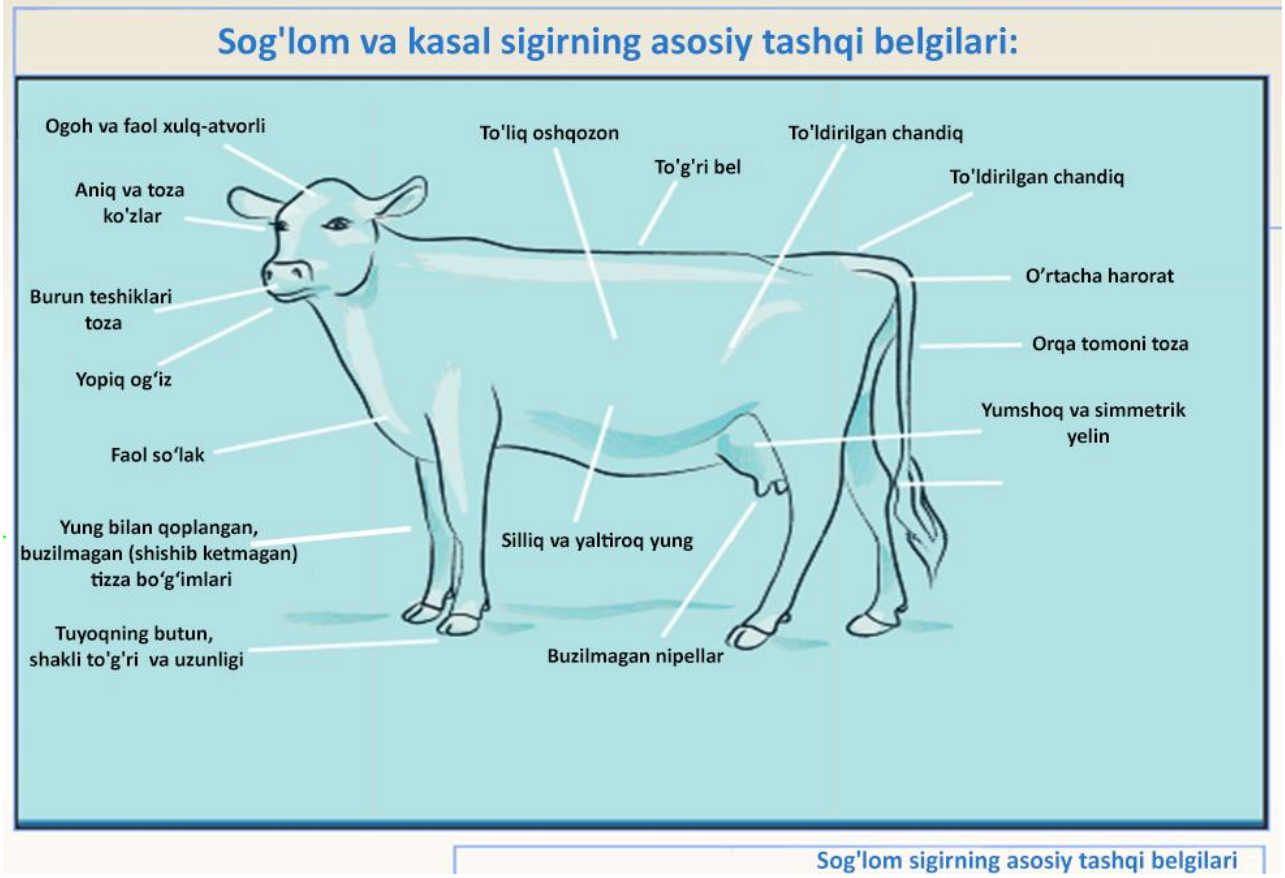
Tug’ruq faoliyati. Tug'ilishdan oldin sigirni alohida qo'raga, bog'ichsiz, ko'p miqdordagi choyshab bilan qoplangan quruq to'shakka joylashtirish muhimdir. Bolalashning boshida, agar sigir yordamga muhtoj bo'lsa (masalan, buzoqning noto'g'ri joylashishi tufayli) darhol fermaga xizmat ko'rsatadigan veterinariya mutaxassisini chaqirish kerak.

Antibiotiklardan foydalanish. Antibiotiklar, bir tomondan, odamlar va hayvonlarni har xil turdagi bakterial infeksiyalardan qutqarib, foyda keltiradi. Boshqa tomondan, ularning nazoratsiz va tizimsiz ishlatilishi halokatli oqibatlarga olib kelishi mumkin. Antibiotiklarni qo'llash bo'yicha ko'rsatmalarga qat'iy rioya qilish kerakligini yodda tutish juda muhimdir. Antibiotik hajmi va turi veterinar tomonidan belgilanishi lozim. Har bir antibiotikning hayvon tanasidan chiqarilish davri bor, bu vaqtda odamlar tomonidan sutni iste'mol qilish, so'yishda esa go'shtini yeyish taqiqlanadi. Agar tanasida antibiotik mavjud sigir suti yoki go’shti iste’mol qilgan odam kasal bo'lib qolsa va uni antibiotik bilan davolash kerak bo'lsa, bu paytda antibiotiklar ishlamaydi, odamga ta’sir ham qilmaydi. Bu esa salbiy holatlarga olib kelishi mumkin.

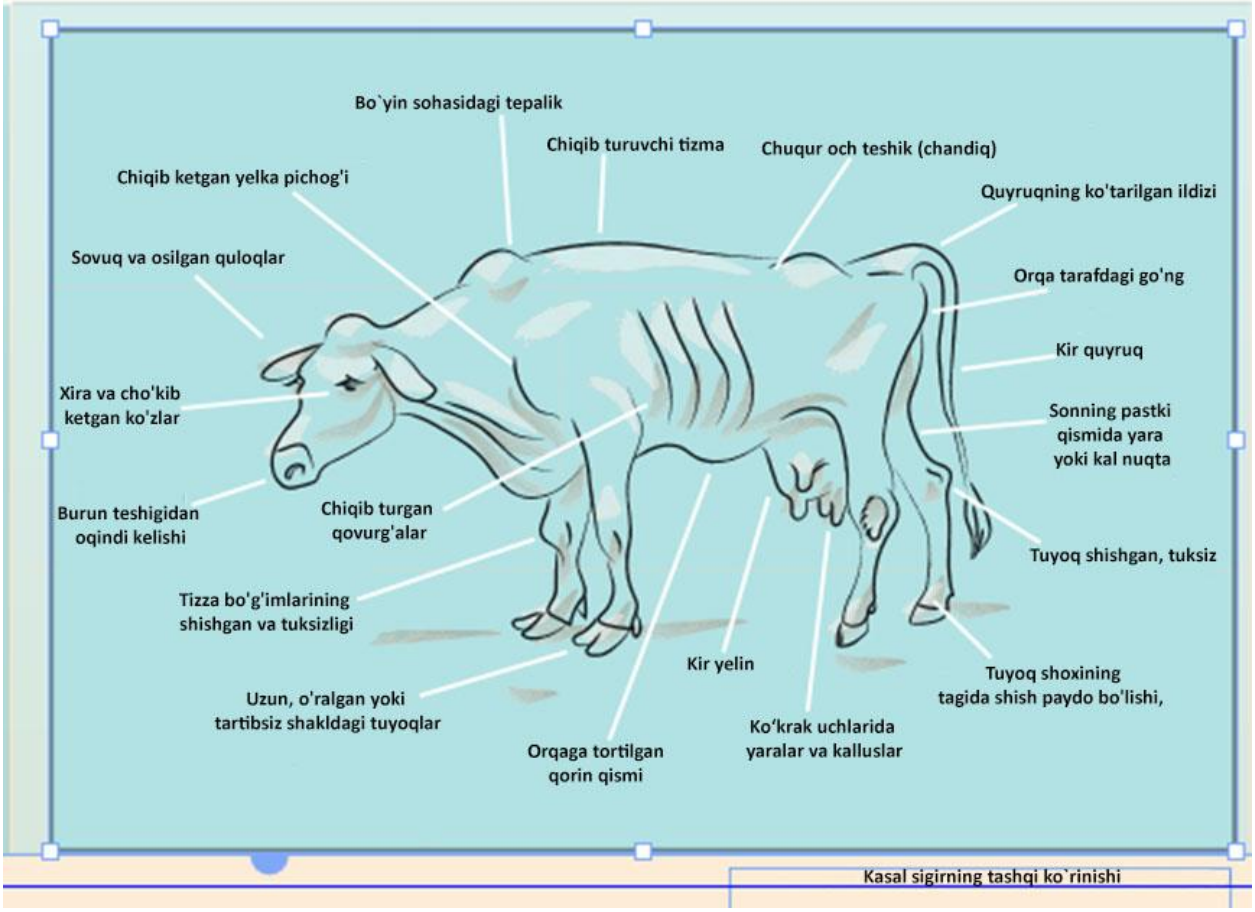

RASM 24

Emlashlar. Fermer xo‘jaligining joylashgan joyiga qarab, chorva mollarini emlash kerak bo‘lgan qoramol kasalliklari ro‘yxatini olish uchun Davlat veterinariya xizmati yoki veterinariya bo‘yicha mutaxassis bilan maslahatlashish zarur.

P.I.C. 29

RASM 30Z

9. Kichik fermer xo'jaligida ish yuritish asoslari

Fermer xo'jaligida sodir bo'layotgan voqealarni oddiy, ammo aniq va muntazam ravishda qayd etish to'g'ri qaror qabul qilishning kalitidir. Bunda xarajatlar va daromadlarni o'z ichiga olgan tovarlar va xom ashyolarning barcha ketma-ketligi qayd etilishi kerak.

Buzoq tug'ilganidan boshlab, u buzoqlarni ro'yxatga olish kitobiga ro'yxatga olish kartasi orqali kiritiladi, unda buzoq quloq yorlig'ining raqami (tug'ilgan kuni ilova qilinishi kerak), buzoqning otasi va onasi, tug'ilgan sanasi, jinsi hamda vazni ko'rsatiladi. Buzoq kartasining ma'lumotlari buzoqni tuqqan sigirning kartasiga ham kiritiladi.

RASM 15

Fermer xo‘jaligida 10 dan ortiq sigir bo‘lsa, sut fermalari uchun ko‘plab dasturiy mahsulotlardan biri yordamida chorva mollari, yem-xashakdan foydalanish, daromad va xarajatlar, veterinariya xizmatini elektron hisobga olish variantini ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Ma'lumotlar har kuni tegishli buxgalteriya jurnallarida yoki registrlarida qayd etilishi kerak. Sigir hayotining barcha muhim daqiqalari (ov qilish, urug'lantirish, bolalash, kasalliklar va davolash, sut mahsuldorligi va boshqalar) tegishli hujjatga kiritilishi lozim.

RASM 17

Mahsulot tannarxi, butun xo‘jalikdan va asosiy podaning har bir sigiridan olinadigan foyda haqida aniq tushunchaga ega bo‘lish uchun daromadlar va xarajatlar kitobiga alohida e’tibor qaratish lozim. Ushbu yozuv va ma’lumotllar hayvonlarni ko’paytirish, ozuqani qayta shakllantirish kabi muhim qarorlarni qabul qilishga yordam beradi.

RASM 18

Fermer xo'jaligida elektron hisoblarni yuritishning iloji bo'lmasa, elementar yozuvlar qog'ozga yozib borilishi mumkin. Quyida tavsiflangan buxgalteriya hisobining har bir yo'nalishini to'ldirish uchun siz har bir hayvonga oid ma'lumotlarni yozib olishga mo'ljallangan alohidadan daftarga ega bo'lishingiz lozim.

1. Hayvonlar reestri – bu hujjatda har bir hayvon uchun identifikatsiya raqami, zoti, tug'ilgan sanasi, ota raqami/nomi, to'g'on raqami/nomi, bolalash sanasi, buzoqning jinsi, hayvonning sotib olingan sanasi, hayvonni utilizatsiya qilish sanasi va ko'rsatilgan holda xo'jalikdagi hayvonlarning umumiy soni qayd etiladi.

2. Buzoqlash reestri - bu hujjatda xo'jalikda sodir bo'lgan barcha tug'ilishlar to'g'risidagi ma'lumotlar mavjud bo'lishi lozim. Ushbu reestrda boqilayotgan sigirning raqami/nomi, buzoqn otasining raqami/ismi, buzoqning soni va jinsi, tug'ilgan sanasi, shuningdek, boshqa yozuvlar (masalan, tug'ruqxonadagi asoratlar) aks etishi zarur.

3. Sut ishlab chiqarish reestri - bu hujjatda har bir sigirning sutkalik mahsuldorligi yoki nazorat sog'ish natijalari va butun laktatsiya davri, shuningdek, sutning sifat ko'rsatkichlari (yog', oqsil, somatik hujayralar miqdori) ko'rsatilishi kerak. Guruh hisobi ham yuritilishi mumkin, unda fermada ishlab chiqarilgan sutning umumiy miqdori, iste'mol uchun sut miqdori va sotish uchun yaroqsiz sut miqdori to'g'risidagi ma'lumotlar kiritiladi.

4. Buzoqlarning reestri - har bir buzoq to'g'risidagi ma'lumotlar ushbu hujjatga alohida kiritiladi (raqami/ ona va otasi, tug'ilgan vazni va boshqalar).

5. Yosh hayvonlarning o'sishini hisobga olish - bu hujjatda yosh hayvonlarning tug'ilgandan boshlab va har bir bosh yosh hayvonlarning soniga qarab parvarishning turli bosqichlarida vazni qayd etiladi.

6. Ozuqadan foydalanish reestri - bu hujjatda har bir jins va yosh toifasidagi chorva mollari tomonidan kunlik iste'mol qilingan ozuqa miqdori komponentlar (don, rasmhan, silos va boshqalar) bo'yicha qayd etiladi. Ushbu reestrda yem narxini ko'rsatish mumkin.

7. Chorva mollarining sog'lig'ini saqlash reestri - bu hujjatda har bir hayvonning xo'jalikdagi butun umri davomida uchragan barcha kasalliklari va veterinariya muolajalari qayd etiladi, bunda kasallik yoki davolash nomi va dori vositalari, sana, davolovchi veterinarning ismi yoziladi. Ushbu reestrda dori vositalari narxini ham ko'rsatish mumkin.

8. Urug'lantirish reestri - bu reestrda urug'lantirilishi kerak bo'lgan barcha yetuk hayvonlarning raqamlari / nomlari, shuningdek, buqaning soni / nomini ko'rsatgan holda issiqlik va urug'lantirishni aniqlash sanalari, sigirning homiladorligi tasdiqlangan sana va rejalashtirilgan buzoqlash, tug'ilishning haqiqiy sanasi, buzoqning soni haqidagi ma'lumotlar kiritiladi. Sperma ishlab chiqarish qiymati ushbu reestrda aks etishi mumkin.

RASM O1 - tug'ilgandan keyin darhol buzoqni oling, ma'lumotlarni jurnalga yozing.
RASM 02 - har bir buzoq alohida xonaga joylashtirilishi kerak.
RASM O3 - sigirni tinch va shovqinsiz sog'ishga haydang.

RASM 04 - sog'ishdan oldin qo'lingizni yaxshilab yuving.
RASM 05 - sog'ishdan oldin yelin va so'rg'ichlarni yaxshilab yuving, har bir sigir uchun alohida ro'molcha ishlating.
RASM 06 - har bir sigir uchun alohida mato yordamida yelinni quriting.
RASM 07 - sutning birinchi oqimini hech qachon siqmang.
RASM 08 - sutning rangi, konsistensiyasi yoki boshqa og'ishlarida g'ayrioddiy o'zgarishlar mavjudligini bilish uchun sutning birinchi oqimini sayoz qorong'i idishga soling.
RASM 09 - sog'ishdan keyin har bir so'rg'ichni maxsus dezinfeksiyalash vositasi bilan arting.
RASM 10 - makkajo'xorini silalash uchun maydalash.
RASM 11 - xandaqdagi silosni yaxshilab siqib qo'ying.
RASM 12 - xandaqdagi rammed massasini yoping.
RASM 13 - silosni ehtiyotkorlik bilan siqib chiqqandan keyin katta plastik qoplarda ham saqlash mumkin.
RASM 14 - tampingdan so'ng, havo kirmasligi uchun sumkalar mahkam yopishtirilgan bo'lishi kerak.
RASM 15 - yangi tug'ilgan buzoqni raqam bilan quloq tegi/sirg’asini yopishtirish orqali aniqlash lozim.
RASM 16 - yangi tug'ilgan buzoq haqidagi ma'lumotlar maxsus jurnalga yozilishi zarur.
RASM 17 - sigir hayotidagi barcha muhim voqealar tegishli jurnallarda qayd etilsin.
RASM 18 - fermer xo'jaligida asosiy yozuvlarni yuritish to'g'ri qaror qabul qilish uchun juda muhimdir.
RASM 19X - fermangizni toza va ozoda tuting.
RASM 20 – suv idishlarini muntazam tozalash kerak.
RASM 21Y - fermer xo'jaligi binolari va jihozlarini o'z vaqtida ta'mirlash lozim.
RASM 22 - fermada maxsus ish kiyimidan foydalaning.
RASM 23 - fermaga kirishda dezinfektsiya to'sig'i bo'lishi kerak.
RASM 24 - antibiotiklar va murakkab veterinariya preparatlaridan foydalanish veterinar tomonidan nazorat qilinishi shart.
RASM 25Z - sigirning tashqi ko'rinishi uning his-tuyg'ularini bildiradi.
RASM 26Z - sigir tuyog'ini yiliga ikki marta kesish juda muhim protsedura.
RASM 27 - bemalol dam olayotgan sigir aslida sut ishlab chiqarish ustida ishlayotgan bo’ladi.
RASM 28X - hayvonlar atrofida ishlaganda xotirjamlik va sukunatni saqlang.
RASM 29 - sog'lom sigirning ko'rinishi.
RASM 30Z - kasal sigirning ko'rinishi.
RASM 31 - tuqqandan keyin sigir buzoqni yalasin.
RASM 32 - buzoqlarga sut berish uchun so'rg'ichli chelakdan foydalaning.
RASM 33 - yuqori sifatli va muvozanatli ozuqa - sigirlarning yuqori mahsuldorligi kaliti.
RASM 34 - hayvonlar ozuqadan erkin foydalanishlari kerak.
RASM 36 - sog'in mollari uchun qulay yashash sharoitlari - yuqori mahsuldorlik va hayvonlar salomatligi garovi.
RASM 37 - tezlik va tik qadamlar - sigirlar uchun xavfli va nomaqbul holat.
RASM 38Y - fermer xo'jaligidagi buzilishlarni kech tuzatish hayvonlarning shikastlanishiga olib keladi.
RASM 39 - kundalik yurish sigirlarning farovonligini yaxshilaydi.
RASM 40 - agar fermada tarozi bo'lmasa, yangi tug'ilgan buzoqning vazni maxsus o'lchov lentasi yordamida hisoblanishi mumkin.

Sog'lom sigirning belgilari

1. Ogoh va faol xulq-atvorli
2. O‘lchovli nafas olish
3. To'liq oshqozon
4. To'g'ri bel
5. To'ldirilgan chandiq
6. Optimal tana
7. Oddiy harorat
8. Orqa tomoni toza
9. Yumshoq va simmetrik yelin
10. Sochlar bilan qoplangan, buzilmagan (shishib ketmagan) xoklar
11. Buzilmagan nipellar
12. Silliq va yaltiroq jun
13. Tuyoqning butun, to'g'ri shakli va uzunligi
14. Soch bilan qoplangan, buzilmagan (shishib ketmagan) tizza bo'g'imlari
15. Faol so’lak
16. Yopiq og'iz
17. Burun teshiklari toza
18. Aniq va toza ko'zlar

Kasal sigirning belgilari

1. Bo'yin sohasidagi tepalik
2. Egilish (hayvonlarning egilib qolishi)
3. Chiqib turuvchi tizma
4. Chuqur och teshik (chandiq)
5. Quyruqning ko'tarilgan ildizi
6. Orqa tarafdagi go'ng
7. Kir quyruq
8. Sonning pastki qismida yara yoki kal nuqta
9. Tuyoq shishgan, tuksiz
10. Tuyoq shoxining tagida shish paydo bo'lishi, qobiq paydo bo'lishi, oqsoqlanishi
11. Ko‘krak uchlarida yaralar va kalluslar
12. Kir yelin
13. Orqaga tortilgan qorin qismi
14. Chiqib turgan qovurg'alar
15. Uzun, o'ralgan yoki tartibsiz shakldagi tuyoqlar
16. Tizza bo'g'imlarining shishgan va tuksizligi
17. Chiqib ketgan yelka rasmhog'i
18. Burun teshigidan oqindi kelishi
19. Xira va cho'kib ketgan ko'zlar
20. Sovuq va osilgan quloqlar

YODDA SAQLASH MUHIM:

- Sug'orish taxminan 8 hafta davom etishi kerak;
- Sug'orish davrida buzoqlarni alohida kataklarda yoki uylarda, katta hayvonlardan uzoqroqda saqlash maqsadga muvofiq;
- Buzoqlarni har 2 haftada bir marta torting. Maqsad - buzoqning tug'ilgan vazni ikki baravar ko'payganida, sut ichishni 8 haftadan erta tugatmaslik;
- So‘rish refleksi tabiiy refleks bo‘lib, unda sut oshqozonning hazm bo‘ladigan qismiga kirib boradi. Bu refleks dastlabki 2 kun ichida eng intensiv tarzda namoyon bo'ladi va 4 haftadan so'ng, oziq-ovqat hazm qilish uchun chandiq paydo bo'lganda, asta-sekin yo'qoladi. Agar buzoq idish yoki chelakdan sovuq sut ichsa va boshi pastga tushsa, sut oddiygina oshqozon orqali oqadi, hazm bo'lmaydi, bu esa yomon hazm bo'lishiga va ich ketishiga olib kelishi mumkin;
- Buzoq doimo sog'lom bo'lishi kerak. Agar buzoq kasal bo'lsa, siz veterinaringizga murojaat qilishingiz zarur;
- Buzoq doimo toza suv va boshlang'ich ozuqaga ega bo'lishi lozim;
- Buzoqni quruq go’ng ustida, toza havoda yoki yakka tartibda alohida joyda saqlash kerak.

YODDA SAQLASH MUHIM:

- Agar ferma kichik bo'lsa (1-5 sigir), silosni qoplarda saqlash eng yaxshi variant hisoblanadi. Bu paketlarni hayvonlarni boqish joyiga tashish uchun ko'p kuch sarflamaslik maqsadida ularni sigirlarni boqish joyiga yaqinroq, teparoq joyga qo'yish kerak;
- Silos tayyorlash uchun ishlatiladigan makkajo‘xori o‘simliklarida mumsimon, donli, shakllangan boshoq bo‘lishi lozim;
- Ezilgan makkajo'xori massasining kesilgan uzunligi 1-2 sm bo'lishi zarur. Massani tuproq va chiqindi bilan aralashtirib yubormaslik kerak;
- Silosni tayyorlash ideal holda bir yoki ikki kun ichida amalga oshirilishi lozim;
- Agar xandaqqa silos solish rejalashtirilgan bo'lsa, bu xandaqning kengligi va chuqurligi kamida 1 metr bo’lishi zarur. Shuningdek, har kuni xandaqdan silos olingandan so'ng, u havo bilan aloqaga kirishmasligi uchun joy plyonka bilan qoplanishi kerak.

YODDA SAQLASH MUHIM:

- ✓ Sigir sog‘uvchi odam sog‘lom va toza bo‘lishi kerak;
- ✓ Sigirlar go'ngdan toza bo'lishi lozim. Bunga sigirlarning dam olish joylarini toza saqlash orqali erishiladi;
- ✓ Veterinar xizmatidan foydalangan holda yelin yallig‘lanish belgilari bo‘lgan sigirlarni aniqlash va davolash zarur;
- ✓ Sog'ishdan keyin sutni iloji boricha tezroq muzlatgichga qo'yish kerak;
- ✓ Sog'ishning aniq vaqtini aniqlang: ikki marta sog'ishda interval 12 soat, uch marta sog'ishda - 8 soat bo'lishi kerak;
- ✓ Mastitning tashqi belgilariga quyidagilar kiradi: sut rangi o'zgarishi, so'rg'ichlarning qotib qolishi, sog'ish paytida sigirning og'rig'i;
- ✓ Mastit belgilari bo'lgan sigirlardan olingan sutni iste'mol qilmaslik zarur.

ISBN 978-92-5-131895-9

9 789251 318959

CA6750RU/1/12.19